

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

II. ÚS 496/2012-8

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 8. novembra 2012 predbežne prerokoval sťažnosť M. M., J., zastúpeného euroadvokátom JUDr. L. M., Česká republika, vo veci namietaného porušenia čl. 24 ods. 2, čl. 25 ods. 2, čl. 46 ods. 1 a čl. 50 ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky, čl. 1, čl. 4 ods. 4, čl. 15 ods. 1 a 3, čl. 36 ods. 1 a čl. 40 ods. 6 Listiny základných práv a slobôd, čl. 6 ods. 1 a čl. 9 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, čl. 4 ods. 2 Protokolu č. 7 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a čl. 18 ods. 1 a 3 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach v konaní vedenom Krajským súdom v Trenčíne pod sp. zn. 23 Tos 35/2011 a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť M. M. o d m i e t a .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 13. októbra 2011 doručená sťažnosť M. M., J. (ďalej len „sťažovateľ“), vo veci namietaného porušenia čl. 24 ods. 2, čl. 25 ods. 2, čl. 46 ods. 1 a čl. 50 ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), čl. 1, čl. 4 ods. 4, čl. 15 ods. 1 a 3, čl. 36 ods. 1 a čl. 40 ods. 6 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“), čl. 6 ods. 1 a čl. 9 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), čl. 4 ods. 2 Protokolu č. 7

k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „protokol“) a čl. 18 ods. 1 a 3 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach (ďalej len „pakt“) v konaní vedenom Krajským súdom v Trenčíne (ďalej len „krajský súd“) pod sp. zn. 23 Tos 35/2011. Sťažnosť bola odovzdaná na poštovú prepravu 10. októbra 2011.

Zo sťažnosti vyplýva, že rozsudkom bývalého Vojenského obvodového súdu Prešov (ďalej len „obvodový súd“) sp. zn. T 28/78 z 24. marca 1978 v spojení s uznesením bývalého Vyššieho vojenského súdu v Trenčíne (ďalej len „vyšší vojenský súd“) sp. zn. To 54/78 z 19. apríla 1978 bol sťažovateľ uznaný vinným z trestného činu nenastúpenia služby v ozbrojených silách podľa § 269 ods. 1 Trestného zákona a bol za to odsúdený k trestu odňatia slobody v trvaní 18 mesiacov nepodmienečne. Uvedeného činu sa mal dopustiť tým, že odoprel vykonávať vojenskú službu, a to kvôli svojmu náboženskému presvedčeniu Svedka Jehovovho. Uznesením obvodového súdu sp. zn. 2 Rtv 125/90 z 31. októbra 1990 bol právoplatný rozsudok obvodového súdu v spojení s uznesením vyššieho vojenského súdu zrušený vo výroku o treste, pričom výrok o vine zostal nedotknutý. Následným rozsudkom obvodového súdu sp. zn. 2 Rtv 125/90 zo 6. decembra 1990 bol sťažovateľovi uložený trest odňatia slobody v trvaní 6 mesiacov nepodmienečne.

Uznesením Okresného súdu Prešov (ďalej len „okresný súd“) sp. zn. 32 Nt 14/2009 zo 4. februára 2011 bola v trestnej veci sťažovateľa povolená obnova konania a všetky dovtedy vydané rozhodnutia boli zrušené. Na základe sťažnosti podanej prokurátorom uznesením krajského súdu č. k. 23 Tos 35/2011-60 z 25. júla 2011 bolo uznesenie okresného súdu zrušené a návrh sťažovateľa na obnovu konania bol zamietnutý.

Podľa názoru sťažovateľa uznesením krajského súdu č. k. 23 Tos 35/2011-60 z 25. júla 2011 došlo závažným spôsobom k porušeniu označených práv sťažovateľa.

Jadro sporu spočíva vo výklade čl. 4 ods. 2 protokolu, podľa ktorého je garantované právo na znovuotvorenie prípadu, ak vyjdú najavo nové skutočnosti alebo sa preukáže podstatná chyba v predchádzajúcom konaní. Krajský súd to vykladá tak, že takéto právo síce existuje, ale ide len o mimoriadne opravné prostriedky (čl. 50 ods. 5 ústavy), z ktorých

podľa platného Trestného poriadku pripadá do úvahy v prípade procesných a hmotnoprávných väd dovolanie a v prípade nových skutočností či nových dôkazov zasa obnova konania. Možnosť podania dovolania nie je fakticky realizovateľná, lebo sťažovateľ dovolanie v roku 1990 nemohol podať, keďže takýto inštitút vtedy neexistoval. Dovolanie nemôže podať ani teraz, lebo trojročná lehota na jeho podanie už dávno uplynula. V súvislosti s novými skutočnosťami či novými dôkazmi krajský súd tvrdí, že na obnovu konania nie sú splnené predpoklady. Inými slovami, krajský súd podmienky na aplikáciu čl. 4 ods. 2 protokolu interpretuje tak, že nápravu vadného rozhodnutia fakticky vylučuje. Tým ale dochádza k porušeniu čl. 4 ods. 4 listiny, lebo vykladať nejaké ustanovenie tak, že nie je možné ho prakticky aplikovať, znamená nedbať na podstatu a zmysel základných práv a slobôd. Krajský súd pripúšťa, že podľa § 394 ods. 4 Trestného poriadku by novou skutočnosťou mohlo byť relevantné rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „európsky súd“). Vôbec sa však nezaobera otázkou, či takéto rozhodnutie existuje. Sťažovateľ preto poukazuje na rozsudok Veľkého senátu európskeho súdu č. 23459/03 zo 7. júla 2011 v porovnateľnej veci Bayatyan proti Arménsku. Tu totiž európsky súd prvýkrát vyslovil, že perzekúcia za odopretie vojenskej služby z náboženských dôvodov je porušením čl. 9 dohovoru. Tento rozsudok zároveň prekonal doterajšiu judikatúru ústavného súdu, pričom ide o prelomový rozsudok. Rozsudok tiež potvrdzuje, že zrušenie chybných rozsudkov priamou aplikáciou čl. 4 ods. 2 protokolu je na mieste. Sťažovateľ v tejto súvislosti poukazuje na štyri uznesenia okresného súdu v iných veciach, ako aj na niektoré rozsudky Najvyššieho súdu Českej republiky.

Vzhľadom na rozhodnutia v iných veciach došlo aj k porušeniu základného práva na rovnosť podľa čl. 1 listiny, lebo v porovnaní so sťažovateľom išlo o osoby v rovnakom právnom postavení.

Pokiaľ krajský súd poukazuje na to, že vo veci sťažovateľa došlo v roku 1990 k rehabilitačnému konaniu (a preto nie je dôvod na nový prieskum), sťažovateľ uvádza, že táto skutočnosť nie je sama osebe zárukou spravodlivého procesu v zmysle č. 6 ods. 1 dohovoru, ale ani garanciou dostatočnej súdnej ochrany podľa čl. 36 ods. 1 listiny. Potvrdzuje to aj skutočnosť, že viaceré obdobne chybné rehabilitačné rozhodnutia musel

Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) zrušiť (uvádza šesť konkrétnych prípadov z roku 2004). Chybné rehabilitačné rozhodnutia musel v prípadoch slovenských občanov rušiť často aj Najvyšší súd Českej republiky (uvádza niekoľko desiatok konkrétnych prípadov z rokov 2000 až 2011). Uvedenými rozhodnutiami sťažovateľ vyvracia tvrdenie, podľa ktorého rehabilitačné konanie bolo samo osebe zárukou správneho rozhodnutia. Považuje to za porušenie čl. 6 ods. 1 dohovoru, čl. 36 ods. 1 listiny a čl. 46 ods. 1 ústavy (zrejme len omylom sa uvádza čl. 40 ods. 6 ústavy).

Sťažovateľ poukazuje ďalej na to, že problém je širší, pretože nejde len o to, že rozhodovanie v rehabilitačnom konaní samo osebe nie je zárukou spravodlivého rozhodnutia. Rehabilitačný rozsudok vo veci sťažovateľa totiž vykazuje konkrétne vady. Nie je v ňom nijako doložená spoločenská nebezpečnosť konania sťažovateľa. V rehabilitačnom konaní nebol (a ani nemohol byť) zohľadnený právny pohľad vyplývajúci zo zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 125/1996 Z. z. o nemorálnosti a protiprávnosti komunistického systému. Nebolo tiež zohľadnené právo sťažovateľa na odopretie vojenskej služby z dôvodu svedomia a náboženského vyznania podľa čl. 15 ods. 3 listiny a čl. 25 ods. 2 ústavy a s tým súvisiace právo na slobodu svedomia a náboženského vyznania podľa čl. 18 ods. 1 a 3 paktu, čl. 15 ods. 1 listiny a čl. 24 ods. 2 ústavy, ako aj na použitie priaznivejšej právnej úpravy podľa čl. 40 ods. 6 listiny. Napokon v rehabilitačnom konaní sa nevzali do úvahy použiteľné amnestie prezidenta republiky. Hoci okresný súd vzal tieto chyby do úvahy, krajský súd sa nimi odmietol zaoberať. Tým porušil čl. 6 ods. 1 dohovoru, čl. 4 ods. 2 protokolu, čl. 40 ods. 6 listiny a najmä čl. 18 ods. 1 paktu, čl. 15 ods. 1 listiny, čl. 24 ods. 2 ústavy, čl. 9 dohovoru, čl. 15 ods. 3 listiny a čl. 25 ods. 2 ústavy.

Sťažovateľ navrhuje vydať nález, ktorým by ústavný súd vyslovil porušenie označených článkov ústavy, listiny, dohovoru, protokolu a paktu v konaní vedenom krajským súdom pod sp. zn. 23 Tos 35/2011 s tým, aby bolo jeho uznesenie z 25. júla 2011 zrušené. Požaduje tiež priznanie primeraného zadosťučinenia vo výške 1 000 € a náhradu trov právneho zastúpenia advokátom vo výške 261,82 €.

II.

Z uznesenia krajského súdu č. k. 23 Tos 35/2011-60 z 25. júla 2011 vyplýva, že ním bolo zrušené uznesenie okresného súdu sp. zn. 32 Nt 14/2009 zo 4. februára 2011 v celom rozsahu a návrh sťažovateľa na povolenie obnovy konania bol zamietnutý. Podľa názoru krajského súdu uznesenie okresného súdu je vnútorne rozporné. Na jednej strane totiž konštatuje, že nejde o novoobjavenú skutočnosť, ak súd nesprávne aplikoval platné právne predpisy v rehabilitačnom konaní. Zároveň však na druhej strane robí záver o tom, že konanie sťažovateľa nemožno považovať za trestný čin. Tento nesprávny právny názor pôvodne rozhodujúcich súdov považoval okresný súd za podstatnú chybu predchádzajúceho konania, ktorá v zmysle čl. 4 ods. 2 protokolu zakladá relevantný dôvod na povolenie obnovy konania. V skutočnosti však ustanovenie čl. 4 ods. 2 protokolu vyjadruje možnosť obnovy konania ako výnimky z odseku 1 tohto ustanovenia o neprípustnosti stíhania a potrestania, ak v tej istej veci už bolo právoplatne rozhodnuté. Toto ustanovenie pod pojmom obnova konania nemá na mysli len obnovu konania v zmysle nášho Trestného poriadku, ale obnovu konania všeobecne, a to tak z dôvodov skutkových, ako aj procesných. Takto formulovanej možnosti „otvorenia“ právoplatne skončenej veci bol potom daný výraz v čl. 50 ods. 5 ústavy, kde sa používa pojem „mimoriadne opravné prostriedky“. Ďalej je podstatné, že čl. 4 ods. 2 protokolu výslovne odkazuje na zákon a trestný poriadok príslušného štátu, pričom v našom Trestnom poriadku je daný tomuto výrazu v ustanoveniach o mimoriadnych opravných prostriedkoch. V zmysle tejto úpravy procesné a hmotnoprávne chyby vrátane chýb týkajúcich sa trestu môžu byť dôvodom na dovolanie a skutkové chyby týkajúce sa nových skutočností alebo dôkazov vo vzťahu voči výroku o vine a treste môžu byť dôvodom na obnovu konania. Pod pojmom podstatná chyba v predchádzajúcom konaní nemožno mať na mysli použitie nesprávnej právnej kvalifikácie na základe nesprávneho právneho názoru, hoci by to aj vyplývalo z nesprávnej aplikácie do úvahy prichádzajúcich predpisov vrátane medzinárodných dohôd. Iný výklad by bol v rozpore s podmienkami obnovy konania podľa § 394 ods. 1 Trestného poriadku. Tu je potrebné súčasne poukázať aj na ustanovenie § 394 ods. 4 Trestného poriadku, podľa ktorého skutočnosťou skôr neznámou je aj rozhodnutie európskeho súdu o tom, že Slovenská republika v predchádzajúcom konaní vo veci porušila základné ľudské práva alebo slobody

obvineného, ak negatívne dôsledky tohto porušenia nemožno inak napraviť. Okresný súd si svojím rozhodnutím prakticky predčasne „osvojil“ kompetencie európskeho súdu, hoci v konaní o obnove negatívne dôsledky odsudzujúcich rozhodnutí nemožno bez rozhodnutia európskeho súdu napraviť. Napokon, ak v predmetnej veci už bolo po 1. januári 1990 rozhodované podľa zákona o súdnej rehabilitácii, nemožno znova dospieť k záveru, že po rehabilitačných rozhodnutiach opäť došlo k splneniu podmienok na obnovu konania podľa § 394 ods. 1 Trestného poriadku. V tomto rehabilitačnom konaní sa sudy nezaoberali len výrokom o treste, ale aj výrokom o vine, a to práve z pohľadu účelu zákona o súdnej rehabilitácii tak, ako sa to uvádza v § 1.

III.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Ústavný súd podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) každý návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľov. Pri predbežnom prerokovaní každého návrhu ústavný súd skúma, či dôvody uvedené v § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie. Podľa tohto ustanovenia návrhy vo veciach, na ktorých prerokovanie nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú náležitosti predpísané zákonom, neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, návrhy podané oneskorene, ako aj návrhy zjavne neopodstatnené môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania.

Podstatou sťažnosti je námietka sťažovateľa, podľa ktorej krajský súd v rozpore s čl. 4 ods. 2 protokolu nepovažoval obnovu konania za možnú z dôvodov tvrdených

sťažovateľom, pričom sťažovateľ považuje za hlavné hmotnoprávne pochybenie tak pri pôvodnom rozhodovaní o vine a treste, ako aj v rámci rehabilitačného konania tú skutočnosť, že všeobecné súdy v rozpore so základným právom a právom na slobodu náboženstva vyjadreným v ústave, listine, dohovore a pakte považovali odmietnutie vykonávať vojenskú službu z dôvodu náboženského presvedčenia za trestný čin.

Uvedenú časť sťažnosti považuje ústavný súd za zjavne neopodstatnenú.

O zjavnej neopodstatnenosti návrhu možno hovoriť vtedy, keď namietaným postupom orgánu štátu nemohlo vôbec dôjsť k porušeniu toho základného práva alebo slobody, ktoré označil navrhovateľ, a to buď pre nedostatok vzájomnej príčinnej súvislosti medzi označeným postupom orgánu štátu a základným právom alebo slobodou, porušenie ktorých sa namietalo, prípadne z iných dôvodov. Za zjavne neopodstatnený návrh preto možno považovať ten, pri predbežnom prerokovaní ktorého ústavný súd nezistil žiadnu možnosť porušenia označeného základného práva alebo slobody, reálnosť ktorej by mohol posúdiť po jeho prijatí na ďalšie konanie (I. ÚS 66/98, I. ÚS 110/02, I. ÚS 88/07).

Podľa konštantnej judikatúry ústavný súd nie je súčasťou systému všeobecných súdov, ale podľa čl. 124 ústavy je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Pri uplatňovaní tejto právomoci ústavný súd nie je oprávnený preskúmať a posudzovať ani právne názory všeobecného súdu, ani jeho posúdenie skutkovej otázky. Úlohou ústavného súdu totiž nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách. Posúdenie vecí všeobecným súdom sa môže stať predmetom kritiky zo strany ústavného súdu iba v prípade, ak by závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne. O arbitrárnosti (svojevôli) pri výklade a aplikácii zákonného predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natolko odchýlil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam (mutatis mutandis I. ÚS 115/02, I. ÚS 12/05, I. ÚS 352/06).

Podľa čl. 4 ods. 1 protokolu nikoho nemožno stíhať, alebo potrestať v trestnom konaní podliehajúcim právomoci toho istého štátu za trestný čin, za ktorý už bol oslobodený alebo odsúdený právoplatným rozsudkom v súlade so zákonom a trestným poriadkom tohto štátu.

Podľa čl. 4 ods. 2 protokolu ustanovenia prechádzajúceho odseku nie sú na prekážku obnove konania v súlade so zákonom a trestným poriadkom príslušného štátu, ak nové alebo novoodhalené skutočnosti alebo podstatná chyba v predchádzajúcom konaní mohli ovplyvniť rozhodnutie vo veci.

Krajský súd sa dovoľáva citovaného čl. 4 ods. 2 protokolu a interpretuje ho tak, že vyjadruje možnosť obnovy konania ako výnimky z odseku 1 čl. 4 stanovujúceho neprípustnosť stíhania a potrestania, ak v tej istej veci už bolo právoplatne rozhodnuté. Podľa názoru krajského súdu uvedené ustanovenie protokolu pod pojmom obnova konania nemá na mysli len obnovu konania v zmysle Trestného poriadku, ale obnovu konania všeobecne, a to tak zo skutkových, ako aj z procesných dôvodov s tým, že ústava to vyjadruje v čl. 50 ods. 5 pojmom „mimoriadne opravné prostriedky“. Mimoriadnym opravným prostriedkom pre procesné a hmotnoprávne chyby je dovolanie (predtým sťažnosť pre porušenie zákona) a v prípade nových skutočností alebo dôkazov je to obnova konania. Vzhľadom na to, že sťažovateľom uplatnené dôvody na obnovu konania majú povahu procesných a hmotnoprávných chýb, ich náprava by bola možná iba v rámci dovolania, pre ktoré však v danom prípade už uplynula zákonná trojročná lehota. Uplatnené dôvody však nezodpovedajú zákonnej úprave dôvodov obnovy konania. Práve preto sa krajský súd návrhom sťažovateľa na obnovu konania meritórne nezaoberal.

Podľa názoru sťažovateľa ustanovenie čl. 4 ods. 2 protokolu interpretuje krajský súd tak, že nápravu chybného rozhodnutia fakticky vylučuje, čím dochádza k porušeniu čl. 4 ods. 4 listiny, pretože vykladať nejaké ustanovenie tak, že nie je možné ho prakticky aplikovať, znamená nedbať na podstatu a zmysel základných práv a slobôd. Poukazuje pritom na judikatúru Najvyššieho súdu Českej republiky (sp. zn. 4 Tz 99/2003), podľa ktorej podmienky obnovy konania z pohľadu protokolu sú širšie, než tie, ktoré sú uvedené v Trestnom poriadku, keďže v zmysle protokolu nejde iba o chyby konania, teda o chyby procesné, ale aj o chyby hmotnoprávne.

Z pohľadu ústavného súdu treba konštatovať, že v judikatúre európskeho súdu k čl. 4 ods. 2 protokolu dosiaľ nebol obsah pojmu „podstatná chyba v prechádzajúcom konaní“ definovaný. Preto je možné vychádzať iba z relevantných názorov vyslovených v odbornej literatúre a prípadne aj z rozhodovania všeobecných súdov členských štátov Rady Európy. Z uvedených prameňov možno dospieť k názoru, že „podstatnú chybu“ nemožno chápať úzko len ako chybu v konaní, ale že môže zahrňovať akékoľvek porušenie procesných alebo i hmotnoprávných predpisov, a to za podmienky, že ide o chybu podstatnú, ktorá mohla ovplyvniť rozhodnutie vo veci. K tomuto záveru dospel napokon aj krajský súd v predmetnej veci. Zároveň však bol tej mienky, že pojmu „obnova konania“ podľa protokolu zodpovedajú podľa nášho právneho stavu (vyplývajúceho z ústavy a Trestného poriadku) dva mimoriadne opravné prostriedky, a to dovolanie a obnova konania. Sťažovateľom namietané chyby v konaní sú podľa krajského súdu napravitel'né iba v rámci dovolania.

Z ústavnoprávneho hľadiska sa vynára otázka, či ustanovenie čl. 4 ods. 2 protokolu má byť chápané ako osobitné nadnárodné (európske) ustanovenie o možnosti znovu otvoriť právoplatne rozhodnutú trestnú vec, ktoré sa má prednostne aplikovať v prípade, ak príslušný inštitút vnútroštátneho práva neexistuje, prípadne jeho aplikácia je z nejakého dôvodu vylúčená (napr. pre uplynutie zákonnej lehoty), alebo poskytuje menší rozsah práva. Sťažovateľ zastáva zrejme práve tento názor, i keď ho takto výslovne neformuluje. Preto vychádza z toho, že rozsudok európskeho súdu vo veci Bayatyan treba považovať za jednoznačný dôkaz o tom, že pri právnom posúdení jeho skutku v rámci trestného konania došlo k podstatnému hmotnoprávnemu pochybeniu tým, že všeobecné súdy považovali odopretie výkonu vojenskej služby z dôvodu náboženského presvedčenia za trestný čin. Naproti tomu krajský súd s poukazom na právnu úpravu obnovy konania podľa Trestného poriadku by za novú skutočnosť považoval iba také rozhodnutie európskeho súdu, ktoré by bolo vydané priamo vo veci sťažovateľa, teda vo vzťahu voči odsudzujúcemu rozsudku. To by potom mohlo v interpretácii krajského súdu zakladať dôvod na obnovu konania.

Z pohľadu ústavného súdu treba uviesť, že vzhľadom na konkrétne okolnosti predmetného prípadu (pozri ďalej) nie je nevyhnutné, aby ústavný súd zaujal meritórne stanovisko v tejto spornej právnej otázke, a tým zároveň prejedikoval budúce zásadné stanovisko európskeho súdu. Ústavný súd považuje za možné uviesť, že argumentácia krajského súdu sa mu javí ako viac podložená. Text čl. 4 ods. 1 a 2 protokolu naozaj nasvedčuje skôr tomu, že odsek 2 je vyjadrením výnimky zo zásady *ne bis in idem* zakotvenej v odseku 1, teda že nejde o formulovanie nadnárodného (európskeho) právneho prostriedku pre znovuo tvorenie trestnej veci, ktorá už bola právoplatne rozhodnutá. Okrem už spomenutého vzájomného kontextu odseku 1 a odseku 2 čl. 4 protokolu nasvedčuje tomu aj okolnosť, že odsek 2 výslovne hovorí o obnove konania „v súlade so zákonom a trestným poriadkom príslušného štátu“.

Konkrétne argumenty, pre ktoré o nedôvodnosti sťažnosti možno rozhodnúť aj bez meritórneho zodpovedania už uvedenej otázky, sú tieto:

Ako to bolo už spomenuté, hlavným argumentom sťažovateľa je, že s odkazom na rozsudok Veľkého senátu európskeho súdu zo 7. júla 2011 vo veci *Bayatyan* treba jeho odsúdenie považovať za priečiace sa jednak základnému právu na slobodu náboženstva, resp. náboženského vyznania, ako aj základnému právu nevykonávať vojenskú službu v rozpore s náboženským vyznaním.

Možno konštatovať, že európsky súd vo veci *Bayatyan* výslovne prekonal doterajšiu mnohoročnú rozhodovaciu prax, ktorá považovala trestný postih odmietnutia výkonu vojenskej služby z dôvodov výhrady svedomia či náboženského presvedčenia za zlučiteľný s dohovorom. Vychádzal pritom zo skutočnosti, že drvivá väčšina zmluvných strán Rady Európy za posledných 20 rokov zaviedla možnosť odoprieť výkon vojenskej služby z dôvodu svedomia, a tiež, že táto možnosť bola ako právo potvrdená v medziobdobí radom medzinárodných dokumentov vrátane výslovného zakotvenia tohto práva v čl. 10 ods. 2 Charty základných práv Európskej únie. Po zohľadnení týchto východísk európsky súd dospel k záveru, že trestný postih osôb odopierajúcich vojenskú službu už nie je v demokratickej spoločnosti primeraný (*Bayatyan* proti Arménsku, § 102 – § 109).

Už uvedená analýza európskeho súdu dostatočne jasne zvyrazňuje, že v predchádzajúcom období právo odoprieť vojenskú službu z dôvodu svedomia či náboženského presvedčenia nemuselo byť akceptované a v mnohých štátoch bolo považované za trestný čin. Do prijatia ústavného zákona, ktorým dňom 8. februára 1991 nadobudla účinnosť listina, bolo odopretie vojenskej služby považované za trestný čin (čl. 15 ods. 3 listiny). Obdobné ustanovenie ústavy (čl. 25 ods. 2) nadobudlo účinnosť 1. októbra 1992. Dohovor sa stal účinným na našom území od 18. marca 1992, pričom v tom čase podľa judikatúry európskeho súdu čl. 9 dohovoru nelegitimizoval odopretie vojenskej služby z dôvodu výhrady svedomia, resp. náboženského presvedčenia.

Zrejme z obdobných premís vychádzal aj zákonodarca pri tvorbe zákona o súdnych rehabilitáciách. Trestné činy podliehajúce rehabilitácii rozdelil na dve skupiny. Do prvej zaradil také trestné činy, pri ktorých ich trestnosť bola v rozpore s princípmi demokratickej spoločnosti rešpektujúcej občianske, politické práva a slobody zaručené ústavou a vyjadrené v medzinárodných dokumentoch a medzinárodných právnych normách. Vychádzal teda z toho, že tieto trestné činy nemali byť považované za trestné činy už ani v čase od 25. februára 1948 do 1. januára 1990 (§ 1 ods. 1 a § 2 ods. 1 zákona o súdnych rehabilitáciách). V prípadoch takýchto trestných činov došlo k zrušeniu právoplatných odsudzujúcich súdnych rozhodnutí bez ďalšieho a z úradnej moci. Do druhej skupiny zaradil niektoré trestné činy, ohľadom ktorých umožnil preskúmanie právoplatných rozhodnutí z toho pohľadu, či nedošlo v predchádzajúcom konaní k porušovaniu zákonnosti, resp. k neprimeranej tvrdosti v používaní represie. Išlo teda o také trestné činy, ktoré boli v inkriminovanom období právom považované za trestné činy v zmysle kritérií uvedených vyššie. V prípadoch týchto trestných činov všeobecné sudy vykonali prieskumné konanie, a to iba na základe návrhu oprávnených subjektov. Práve do tejto druhej skupiny bol zaradený aj trestný čin nenastúpenia služby v ozbrojených silách podľa § 269 ods. 1 Trestného zákona [§ 4 písm. e) zákona o súdnych rehabilitáciách].

V čase, keď sa stal skutok, za ktorý bol sťažovateľ všeobecnými súdmi uznaný vinným z trestného činu nenastúpenia služby v ozbrojených silách podľa § 269 ods. 1 Trestného zákona, ako aj v čase jeho právoplatného odsúdenia v pôvodnom trestnom konaní

a v následnom rehabilitačnom konaní (v rozpätí rokov 1977 až 1990), bol už na našom území platný a účinný pakt, a to od 23. marca 1976.

Podľa čl. 18 ods. 1 paktu každý má právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva. Toto právo zahŕňa v sebe slobodu vyznávať alebo prijať náboženstvo alebo vieru podľa vlastnej voľby a slobodu prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru sám, alebo spoločne s inými či už verejne alebo súkromne, vykonávaním náboženských úkonov, bohoslužbou, zachovávaním obradov a vyučovaním.

Podľa čl. 18 ods. 3 paktu sloboda prejavovať náboženstvo alebo vieru sa môže podrobiť len takým obmedzeniam, aké predpisuje zákon, a ktoré sú nevyhnutné na ochranu verejnej bezpečnosti, poriadku, zdravia alebo morálky, alebo základných práv a slobôd iných.

Podľa názoru ústavného súdu z citovaných ustanovení paktu nemožno vyvodit' právo odoprieť vojenskú službu z dôvodu náboženského vyznania.

Z dosiaľ uvedeného sa dá urobiť jednoznačný záver, podľa ktorého v čase spáchania skutku sťažovateľom a rovnako aj v čase jeho odsúdenia (vrátane rehabilitačného konania) nebolo v rozpore s právom považovať odopretie vojenskej služby za trestný čin. Z tohto pohľadu teda hmotnoprávne posúdenie veci sťažovateľa zo strany všeobecných súdov pri rozhodovaní o jeho vine bolo správne a zodpovedalo existujúcemu právnemu stavu. Sťažovateľom vyčítané pochybenie nemožno preto akceptovať. Pri právnom názore, ktorý zastáva sťažovateľ, by rozsudok európskeho súdu vo veci Bayatyan mal mať časovo neobmedzenú spätnú pôsobnosť, a to dokonca aj na také časové obdobie, v ktorom ešte dohovor nebolo možné aplikovať *ratione temporis*.

Sťažovateľ ďalej namieta, že došlo k porušeniu základného práva na rovnosť podľa čl. 1 listiny, a to s poukazom na skutočnosť, že okresný súd v štyroch obdobných prípadoch zaujal právny názor zhodný s interpretáciou sťažovateľa.

Aj táto námietka je zjavne neopodstatnená, pričom uplatnený argument nie je akceptovateľný, a to v zásadnej rovine. Z údajov sťažovateľa vyplýva, že v označených štyroch veciach rozhodoval iba okresný súd, pričom opravné konanie na súde druhého

stupňa neprebehlo. Z tohto pohľadu je prípad sťažovateľa odlišný, pretože na základe riadneho opravného prostriedku prokurátora posúdil krajský súd vec inak ako okresný súd. Preto porovnávanie prípadu sťažovateľa s označenými ďalšími prípadmi neobstojí.

Ďalšia námietka sťažovateľa akcentuje, že rehabilitačné konanie, ktoré v jeho veci prebehlo v roku 1990, nemôže byť samo osebe považované za záruku spravodlivého procesu, resp. dostatočnej súdnej ochrany, ako to tvrdí krajský súd.

S uvedenou tézou sťažovateľa možno v zásade súhlasiť. Ak podľa názoru sťažovateľa v rehabilitačnom konaní došlo k pochybeniam, potom mal možnosť domáhať sa ich nápravy prostredníctvom riadneho opravného prostriedku. Z tvrdení sťažovateľa však nevyplýva, že by podal sťažnosť proti uzneseniu obvodového súdu sp. zn. 2 Rtv 125/90 z 31. októbra 1990, ktorým bol pôvodný právoplatný rozsudok zrušený iba vo výroku o treste, a rovnako nepodal odvolanie proti rozsudku obvodového súdu sp. zn. 2 Rtv 125/90 zo 6. decembra 1990, ktorým mu bol uložený miernejší trest odňatia slobody v trvaní 6 mesiacov nepodmienečne. Vzhľadom na uvedené sa táto námietka javí ako neprípustná.

Podľa § 53 ods. 1 zákona o ústavnom súde sťažnosť nie je prípustná, ak sťažovateľ nevyčerpal opravné prostriedky alebo iné právne prostriedky, ktoré mu zákon na ochranu jeho základných práv alebo slobôd účinne poskytuje a na ktorých použitie je sťažovateľ oprávnený podľa osobitných predpisov.

Podľa § 53 ods. 2 zákona o ústavnom súde ústavný súd neodmietne prijatie sťažnosti, aj keď sa nesplnila podmienka podľa odseku 1, ak sťažovateľ preukáže, že túto podmienku nesplnil z dôvodov hodných osobitného zreteľa.

Sťažovateľ tým, že nevyužil riadne opravné prostriedky vyplývajúce mu zo zákona v rámci rehabilitačného konania, nesplnil podmienku vyplývajúcu z ustanovenia § 53 ods. 1 zákona o ústavnom súde. Zároveň ani len netvrdil (tým menej preukázal), že nevyužil riadne opravné prostriedky z dôvodov hodných osobitného zreteľa. Neprichádzal preto ani do úvahy prípadný postup ústavného súdu podľa § 53 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

Podľa presvedčenia sťažovateľa v rehabilitačnom konaní sa vyskytli aj určité konkrétne pochybenia. Predovšetkým v rehabilitačnom rozsudku nijako nie je doložená

spoločenská nebezpečnosť konania sťažovateľa. Nebolo ďalej zohľadnené jeho základné právo na odopretie vojenskej služby z dôvodu svedomia a náboženského vyznania podľa čl. 15 ods. 3 listiny a čl. 25 ods. 2 ústavy vrátane súvisiaceho práva podľa čl. 18 ods. 1 a 3 paktu, čl. 15 ods. 1 listiny a čl. 24 ods. 2 ústavy, ako aj práva na použitie priaznivejšej právnej úpravy podľa čl. 40 ods. 6 listiny. Nebol a nemohol byť zohľadnený právny pohľad vyplývajúci zo zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 125/1996 Z. z. o nemorálnosti a protiprávnosti komunistického systému. Napokon v rehabilitačnom konaní sa nevzali do úvahy použiteľné amnestie prezidenta republiky.

Z pohľadu ústavného súdu treba k uvedeným ďalším námietkam uviesť toto:

Pokiaľ podľa názoru sťažovateľa v rehabilitačnom rozsudku nijako nie je doložená spoločenská nebezpečnosť jeho konania, potom mal a mohol túto námietku uplatniť v rámci riadneho opravného konania, teda podaním sťažnosti proti uzneseniu obvodového súdu sp. zn. 2 Rtv 125/90 z 30. októbra 1990, prípadne podaním odvolania proti rozsudku obvodového súdu sp. zn. 2 Rtv 125/90 zo 6. decembra 1990, čo sa však nestalo. Námietku treba preto považovať za neprípustnú v zmysle § 53 ods. 1 a 2 zákona o ústavnom súde.

Námietka, podľa ktorej v rehabilitačnom konaní nebolo zohľadnené jeho právo na odopretie vojenskej služby z dôvodu svedomia a náboženského vyznania, ako aj právo na použitie priaznivejšej právnej úpravy v zmysle príslušných ustanovení listiny a ústavy, je zjavne neopodstatnená, keďže ústava, ale ani listina neboli ešte v čase rehabilitačného konania platné a účinné. Nemohli byť preto ani zohľadnené pri rozhodovaní všeobecného súdu v rámci rehabilitačného konania.

Naproti tomu námietka nezohľadnenia ustanovenia čl. 18 ods. 1 a 3 paktu v rehabilitačnom konaní je neprípustná. Pakt, ktorý nadobudol účinnosť 23. marca 1976, bol už súčasťou právneho poriadku tak v čase spáchania skutku, ako aj v čase rozhodovania všeobecných súdov. Sťažovateľ preto mohol túto námietku uplatniť v rámci riadnych opravných prostriedkov proti uzneseniu obvodového súdu sp. zn. 2 Rtv 125/90 z 31. októbra 1990 a rozsudku obvodového súdu sp. zn. 2 Rtv 125/90 zo 6. decembra 1990, čo však

neurobil. Nesplnil tak podmienky vyplývajúce z ustanovenia § 53 ods. 1 a 2 zákona o ústavnom súde.

Tvrdenie sťažovateľa, podľa ktorého nebol zohľadnený právny pohľad vyplývajúci zo zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 125/1996 Z. z. o nemorálnosti a protiprávnosti komunistického systému, je zjavne neopodstatnené. Právny pohľad vyplývajúci z tohto zákona naozaj nebol, ale ani nemohol byť v rehabilitačnom konaní zohľadnený, keďže v čase rozhodovania všeobecných súdov tento zákon ešte neexistoval.

Napokon, námietka sťažovateľa, podľa ktorej sa v rehabilitačnom konaní neprihliadlo na použiteľné amnestie prezidenta republiky, je neprípustná. I túto námietku mohol totiž sťažovateľ uplatniť v rámci odvolania proti rozsudku obvodového súdu sp. zn. 2 Rtv 125/90 zo 6. decembra 1990, ale neurobil tak.

Berúc do úvahy uvedené skutočnosti ústavný súd rozhodol tak, ako to vyplýva z výroku tohto uznesenia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 8. novembra 2012